МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 213 (2024)
Edition 213 (2024)

Кропивницький – 2024
Kropyvnytskyi – 2024

УДК 378
Н 34

DOI випуску: 10.36550/2415-7988-2024-1-213

Н 34 **Наукові записки.** Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2024. Випуск 213. 430 с.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)
ICV 2020 = 77.92

Рецензенти: **Олексюк О. М.,** доктор педагогічних наук, професор.
Кучай О. В., доктор педагогічних наук, професор.

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України **категорії «Б»** (галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index Copernicus, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI.

Редколегія:

Головний редактор:
Філоненко О. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Члени редакційної колегії:
Галета Я. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
Габелко О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент Центральноукраїнського університету імені Володимира Винниченка
Давидович Н. – професор, університетський центр Самарія, Аріель, Ізраїль
Жатан Є. – професор Гданського університету, Польща
Клім-Клімашевська А. – доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Сєдльцах, Республіка Польща
Костікова І. І. – доктор педагогічних наук, професор Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди
Лещенко Г. А. – доктор педагогічних наук, професор Льотної академії Національного авіаційного університету
Окольнича Т. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
Остенда О. – професор технологічного університету, Катовіца, Польща
Радул О. С. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
Растригіна А. М. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
Рацул О. А. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
Рябовол Л. Т. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
Савченко Н. С. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
Савченко Л. О. – доктор педагогічних наук, професор Криворізького державного педагогічного університету
Садовий М. І. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Друкується за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 7 від 05.02.2024)

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2024

ЗМІСТ

БІДА Олена Анатоліївна, САВИЦЬКА Інна Миколаївна, ЧИЧУК Антоніна Петрівна
ФЕНОМЕНИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОГО ТА ОСВІТНЬОГО ДЛЯ РОМСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА СЛОВАЧЧИНІ 12

КАШИНА Ганна Сергіївна, ГРОМОЗДОВА Лариса Василівна, КОСЯК Інна Василівна
ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ НА БАЗІ ПЛАТФОРМИ MOODLE 17

КОБИЛЬСЬКА Олена Борисівна, МАКСИМОВА Лариса Петрівна, ЧОРНА Ольга Анатоліївна, ЮДІНА Анна Леонідівна
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МОНІТОРИНГУ УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ 22

КОТЕЛЯНЕЦЬ Наталка Валеріївна
ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 26

КОТЕЛЯНЕЦЬ Юлія Сергіївна
ГРА ЯК ПРОВІДНИЙ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 31

КУЧАЙ Тетяна Петрівна, НІКОЛАЄСКУ Інна Олександрівна, ДУДОВА Діна Олександрівна
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДИДАКТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ 37

ЛУЦЕНКО Галина Василівна
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ 40

МАТВЄЄВА Наталія Олексіївна, КЛЕПАР Марія Василівна
МУЗИЧНО-ВИХОВНІ КОНЦЕПЦІЇ МАРІЇ МОНТЕССОРІ ТА ЗОЛТАНА КОДАЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ 47

МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна, ГРУБІ Тетяна Вікторівна
УРАХУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ 52

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна
ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УНІВЕРСИТЕТІ 57

ПРІМА Раїса Миколаївна, ПРІМА Дмитро Анатолійович
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ 62

РАДУЛ Ольга Сергіївна, ПРИБОРА Тетяна Олександрівна
ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ 66

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна
УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 72

СОВГІРА Світлана Василівна, БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна
МОДЕЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ 77

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ 82

БОСИЙ Олександр Михайлович
МОЛОДІЖНІ ОБ'ЄДНАННЯ, ЯК МЕХАНІЗМИ СТВОРЕННЯ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ УКРАЇНЦІВ (XIX – ПЕРША ЧВЕРТЬ XX СТОЛІТТЯ) 86

БОХАН Юлія Володимирівна, ФОРОСТОВСЬКА Тетяна Олександрівна, ГОРБАТЮК Наталія Миколаївна
ВИКОРИСТАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ТОКСИКОЛОГІЧНА ХІМІЯ ЕКООБ'ЄКТІВ» 91

БРОЯКОВСЬКИЙ Олександр Вікторович
ХАРАКТЕРИСТИКА ІНТЕГРАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ У НАСТІЛЬНОМУ ТЕНІСІ 97

ГАЛІМСЬКИЙ Володимир Олександрович, ГАЛІМСЬКА Інна Іванівна
ІННОВАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ 103

ГОНЧАРЕНКО Іван Сергійович, ШЕВЧЕНКО Ольга Володимирівна
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ 110

ГРИГОР'ЄВА Віта Анатоліївна, ЛИСАК Лариса Костянтинівна
ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ НА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 114

ДОЛГОПОЛ Олена Олександрівна, КІР'ЯНОВА Олена Василівна
ТЕХНОЛОГІЯ «ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ»
В ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ... 118

ДУБІНКА Микола Михайлович
РОЗВИТОК ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ
В 40–80-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ ... 122

ДЯЧЕНКО Андрій Сергійович
СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У СЕЛЯНСЬКІЙ РОДИНІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ
ХІХ – ПЕРША ЧВЕРТЬ ХХ СТОЛІТТЯ ... 128

ЄМЧУК Тетяна Володимирівна, РУДЕНКО Валерій Петрович
ТЮТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ... 132

ЗАВІТРЕНКО Долорес Жораївна, БЕРЕЗЕНКО Наталія Олегівна, НАГОРНА Олена Василівна
КОРЕКЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ В УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ
НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ... 141

КАБИШ Марина Юріївна
ЦІЛІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ... 146

КОЛОСКОВА Жанна Володимирівна
МУЗИЧНО-ТВОРЧЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
(НА МАТЕРІАЛІ КУРСІВ «ХУДОЖНЬО-СЦЕНІЧНА КУЛЬТУРА» ТА
«МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ») ... 151

КОСТЕНКО Дмитро Вікторович
ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК УМОВА ПОБУДОВИ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ... 155

КОСЯК Інна Василівна
ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИЗАЙН У ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ ... 160

КОХАН Олена Миколаївна, МАГДЕН Оксана Григорівна, МИХАЙЛОВА Неля Олексіївна
СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ... 164

КОЧУБЕЙ Микола Миколайович
ПРОЕКТУВАННЯ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ ... 168

КРАВЧУК Олена Валентинівна
ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ПРОЦЕСУ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ... 173

КРИКУН Вікторія Дмитрівна
ВИМОГИ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АДАПТИВНОЇ СИСТЕМИ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ
ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ INTELLIGENT ... 178

КУРКІНА Сніжана Віталіївна, ЖУРАВЛЬОВ Віталій Максимович, СТРІТЬЄВИЧ Тетяна Миколаївна
ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ І ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ ... 184

ЛОМАКІНА Лариса Володимирівна, ГУРАЛЬ Оксана Ігорівна, ДИЧКА Наталія Іванівна
ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ ІНСТРУМЕНТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ НАВЧАННЯ ... 190

МАР'ЄНКО Майя Володимирівна
ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ І СЕРВІСІВ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХМАРИ ВІДКРИТОЇ НАУКИ
ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ... 196

МАРИНЧЕНКО Інна Віталіївна, ВОРОНЕНКО Олександр Вікторович
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ... 202

МОЛНАР Тетяна Іванівна, ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ ... 205

НЕЖИВА Ольга Миколаївна, КРАШЕНІННІКОВА Тетяна Валеріївна
ТЕХНОЛОГІЯ СКАФФОЛДИНГУ В ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННІ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ
ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ... 210

ПЕРЕВОЗНЮК Вікторія Вадимівна
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В. СУХОМЛИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ
ЛОКАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ («PLACE-BASED EDUCATION») ... 214

РАДІОНОВА Олена Леонідівна, ЛОГВІНОВА Ярослава Олексіївна
РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ... 218

РАШЕВСЬКА Наталя Василівна
ІМЕРСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 222

СЛОВІК Оксана Миколаївна
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ 228

СОРОКА Ольга Олексіївна
КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ 233

ТУ Чуаньцзе
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПІАНІСТІВ 239

ХОМЕНКО Людмила Миколаївна
ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ РУЧНИХ ШВЕЙНИХ РОБІТ 242

ЧИЖИКОВА Ольга Вікторівна
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ 247

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна, ШАБАЛА Ігор Валерійович
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЕВОЛЮЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ У ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ 251

ШЕПЕЛЬ Марина Євгенівна, НОВАЧЕНКО Інна Георгіївна
РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ЕКОНОМІКО-УПРАВЛІНСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 255

ЯЗЛОВЕЦЬКА Оксана Валентинівна
ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ВИХОВАНЦІВ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 260

ДОВГА Тетяна Яківна
ПРЕВЕНТИВНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕГРОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ 266

ДУДКА Тетяна Юріївна, ЧУМАК Микола Євгенійович
ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 272

КОМАР Ольга Анатоліївна
РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ 275

ЛИТВИНОВА Світлана Григорівна
МЕТОДИЧІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ 360-ГРАДУСНОГО ВІДЕО В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ 279

ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна, ПУКАС Іванна Леонідівна, МАКАРУК Ольга Любомирівна
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 286

РАСТРИГІНА Алла Миколаївна
ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АРТ-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕТЦВА 291

САДОВИЙ Микола Ілліч, ТРИФОНОВА Олена Михайлівна
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПРИ НАВЧАННІ ЕЛЕМЕНТНОЇ БАЗИ ОСВІТНЬОЇ РОБОТОТЕХНІКИ, МЕХАТРОНІКИ, САПР 296

ГАБЕЛКО Олена Миколаївна
ФОРМУВАННЯ АНГЛІОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ – ЕКОНОМІСТІВ 303

ТУРЧАК Анатолій Леонідович, МАРКОВА Олена Віталіївна
ПРИНЦИПИ І ФОРМИ ВИКЛАДАННЯ ОНЛАЙН-КУРСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 307

ШОСТАК Ігор Олександрович, МЕРДОВ Станіслав Павлович, РУДЕНКО Сергій Анатолійович
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ТА ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 313

ЯРОВИЙ Вадим Геннадійович
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ІСТОРИЧНОМУ ОСМИСЛЕННІ 317

БАБЕНКО Леонід Вікторович, СТРІТЬЄВИЧ Тетяна Миколаївна, МЕДВЕДЄВ Олег Анатолійович
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ХУДОЖНИКІВ ТА ДИЗАЙНЕРІВ ПЕРЕДАЧІ ПЕРСПЕКТИВНИХ МАСШТАБІВ У ТРАДИЦІЙНОМУ ТА КОМПЮТЕРНОМУ РИСУНКУ Й ЖИВОПИСІ 323

СОСЮК Анна Володимирівна
МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» *328*

КОШЛЯК Михайло Анатолійович
ПРОБЛЕМА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В РЕЦЕПЦІЇ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ *332*

ТОРЧИНСЬКА Тамара Анатоліївна
ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ НАД ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ *335*

ТУЛЯЄВ Володимир Володимирович
КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА ЯК НАОЧНІСТЬ ДЛЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИСУНОК» *339*

ШЕВЧУК Ірина Василівна
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ НУШ *345*

КОСІНСЬКА Наталя Леонідівна
ПРОЦЕС ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ, ЯК АТРИБУТА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА *349*

БЕЛІКОВА Валентина Венедиктівна
ОСОБЛИВОСТІ ФОРТЕПІАННОГО ЦИКЛУ БОГДАНИ ФІЛЬЦ «МУЗИЧНІ ФРЕСКИ» *353*

ЛЕВИЦЬКА Ірина Миколаївна, ОСАДЧА Тетяна Всеволодівна
ХУДОЖНЯ КОМУНІКАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДИРИГЕНТА З ХОРОВИМ КОЛЕКТИВОМ *357*

ЛИСЕНКО Людмила Олександрівна
ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ: ПРАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ, ЯКІ ВИВЧАЮТЬ АНГЛІЙСЬКУ МОВУ ЯК ІНОЗЕМНУ *362*

МАХНОВЕЦЬ Володимир Григорович
ПРАВОВИХОВНА РОБОТА ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: АСПЕКТИ ЗМІСТОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ *366*

ФІЛІПЧУК Оксана Романівна
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ *369*

ГАЛЕТА Ярослав Володимирович
МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН.....*373*

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна, МОТУЗЕНКО Тетяна Євгеніївна, МАХНО Вікторія Вікторівна
РОЗВИТОК ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ.....*377*

ЧЕРНЕНКО Олександр Володимирович
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....*383*

САВЧЕНКО Лариса Олексіївна, САФ'ЯН Карина Юріївна
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....*390*

СЕРГІЄНКО Володимир Петрович, СИДОРЕНКО Юлія Вікторівна
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ.....*395*

ВАСЮТИНСЬКА Єлена Артурівна
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....*401*

КУЗЮТІЧЕВ Сергій Геннадійович
ФОРМУВАННЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....*405*

БИРКА Маріан Філаретович
ДЕФІНІЦІЯ ХОЛІСТИЧНОГО ЗМІСТУ КУРСУ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИКИ».....*411*

БАХМАТ Наталія Валеріївна
ПРОЄКТНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ.....*417*

ДАНИЛЮК Сергій Семенович
ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....*423*

vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. Vyp. 43. S. 182–189. [in Ukrainian]

7. Lytovchenko, O. (2020). Pozashkilna osvita & neformalna osvita ditei ta molodi: kontseptualni osnovy, tsili i tsinnosti [Out-of-school education & non-formal education of children and youth: conceptual framework, goals and values]. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi. Vyp. 24(1). S. 300–316. [in Ukrainian]

8. Maslou, A. (1994). Samoaktualyzatsyia lychnosty y obrazovanye [Personal self-actualization and education]. Sankt-Peterburh: Pyter. [in Russia]

9. Nychkalo, N. H. (2013). Rynok pratsi i vyrobnychyi personal: problemy sohodennia i pohliad u maibutnie (retsenziia na monohrafiiu: Herliakh Ryshard. Pozashkilna profesiina osvita v umovakh tsyvilizatsiinykh zmin. Novi tendentsii i vyklyky = Geriach Ryszard. Pozaszkolna edukacij zavodova wobec zmian cywilizacyjnych. Nowe trendy i wyzwsnia. Bydgoszcz, 2012. 389 s.) [Labor Market and Production Personnel: Problems of the Present and a Look to the Future]. Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy. Vyp. 7. S. 350–354. [in Ukrainian]

10.Olikhovska, M. V. (2018) Menedzhment orhanizatsii [Management of organizations] / M. V. Olikhovska, L. I. Lelyk, V. Ya. Olikhovskyi; PrAT «VNZ Mizhrehion. akad. upr. Personalom», Nats. un-t «Lviv. politekhnika». Lviv: Liha-Pres. [in Ukrainian]

11.Iaremenko, L. (2014). Pozashkilna osvita yak pole profesiinoho samovyznachennia i trudovoho vykhovannia osobystosti [Out-of-school education as a field of professional self-determination and labor education]. Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii. № 5-6. S. 68–73. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

САВЧЕНКО Наталія Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: теорія і практика освіти молоді в україні та у зарубіжних країнах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SAVCHENKO Nataliia Serhiyivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Special Education, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: sphere of scientific and research interests: the theory and practice of the youth's education in the Ukraine and West European countries.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2024 р.

УДК 378.017:502/504]:[378.018.8:373.5.011.3-051:91]:37.091.31-023.11](045)
DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-77-82

СОВГІРА Світлана Василівна –
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри хімії та екології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8742-7773
e-mail: sovgirasvitlana@gmail.com

БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна –
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії, геодезії та землеустрою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0003-0852-686X
e-mail: oksana.braslavska@udpu.edu.ua

МОДЕЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Стратегічна спрямованість постіндустріального у суспільному розвиткові визначає необхідність екологізації освіти на ідеях сталого розвитку з метою досягнення гармонійних відносин людини і природи, усвідомлення особистістю своєї творчої ролі у формуванні ноосферного майбутнього.

У статті обгрунтовано модель екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання на основі впровадження варіативних курсів. Встановлено, що сконструйована модель спирається на ідеї коеволюції та сталого розвитку, особистісно-орієнтованої освіти, варіативності як необхідного шляху реформування вітчизняної освіти на користь сталого розвитку суспільства. Розкрито, що реалізація основних ідей здійснюється через принципи: екогуманізму, культурологічності, середовищетворення, стандартизації, інтеграції, внутрішньопрофільної єдності варіативних курсів, регіоналізації, професійної спрямованості. Визначено функції моделі: ціннісно-цільова, інформаційно-пізнавальна, організаційно-діяльнісна та оцінно-рефлексивна. Розкрито, що модель екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання структурно представлена інваріантним та варіативним компонентами. Інваріант містить систему функціональних типів варіативних курсів, що доповнюють та поглиблюють зміст базового курсу, доповнюють та поглиблюють зміст профільного курсу, задовольняють пізнавальні інтереси, курси практико-орієнтованого характеру, ієрархічно підпорядкованих між собою на основі їх функціональної значущості та інтегративного змісту. Варіативна частина виявляється у змістовому наповненні інваріанту геоекологічними варіативними курсами різної функціональної значущості та інтегративного змісту для соціально-економічного профілю навчання.

Key words: *модель, екологічна підготовка, майбутні учителі географії, старшокласники, профільне навчання, варіативні курси, інваріант, сталий розвиток.*

SOVHIRA Svitlana Vasylivna –
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Chemistry and Ecology Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8742-7773
e-mail: sovgirasvitlana@gmail.com

BRASLAVSKA Oksana Volodymyrivna –
Doctor Pedagogical Sciences, professor, head of the department of geography, geodesy and land management Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university
ORCID: https://orcid.org/ 0000-0003-0852-686X
e-mail: oksana.braslavska@udpu.edu.ua

MODEL OF ENVIRONMENTAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF GEOGRAPHY IN THE CONDITIONS OF PROFESSIONAL EDUCATION

The article substantiates the model of ecological training of future geography teachers in the conditions of specialized training based on the implementation of variable courses. It was established that the designed model of ecological training of future geography teachers in the conditions of specialized training is based on the ideas of co-evolution and sustainable development, personality-oriented education, variability as a necessary way of reforming national education for the benefit of sustainable development of society. It is revealed that the implementation of the main ideas is carried out through the principles of eco-humanism, cultural studies, environment creation, standardization, integration, intra-professional unity of variable courses, regionalization, professional orientation. The functions of the model are determined: value-targeted, informational-cognitive, organizational-active and evaluative-reflective. It was revealed that the model of ecological training of future geography teachers in the conditions of specialized training is structurally represented by invariant and variable components. The invariant contains a system of functional types of variable courses that supplement and deepen the content of the basic course, supplement and deepen the content of the specialized course, satisfy cognitive interests, courses of a practice-oriented nature, hierarchically subordinated to each other on the basis of their functional significance and integrative content. The variable part is manifested in the content filling of the invariant with geoecological variable courses of different functional significance and integrative content for the socio-economic profile of education. It is promising to study the variable courses "Ecological culture", "Sustainable development", which supplement and deepen the basic level of the requirements of the State standard of basic secondary education and implement the variant of structural-morphological integration, where the content is united around worldview ideas.

Key words: *model, ecological training, future geography teachers, high school students, specialized training, variable courses, invariant, sustainable development.*

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Стратегічна спрямованість постіндустріального у суспільному розвиткові визначає необхідність екологізації освіти на ідеях сталого розвитку з метою досягнення гармонійних відносин людини і природи, усвідомлення особистістю своєї творчої ролі у формуванні ноосферного майбутнього.

Реформування вітчизняної освіти, що передбачає профільне навчання, створює реальні можливості посилення екологізації географічної освіти з допомогою включення варіативних курсів екологічного характеру. Наукові основи екологізації шкільної географічної освіти засобами цих курсів становлять фундаментальні та прикладні дослідження в географії, властиві їй процеси диференціації та інтеграції, нові геоекологічні напрями, що розвиваються: геоекологія, природокористування, глобальна екологія тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях методистів-географів (В. Іванова [2], В. Мовчан [4], А. Оржаховська [5]), в контексті екогуманістичної та культурологічної тенденцій як ефективний засіб екологізації розглядається можливість включення до профільного навчання геоекологічних курсів, спрямованих на формування географічної та екологічної культури старшокласників.

У теорії та методиці навчання географії є досвід створення таких курсів. Значний внесок у вирішення цієї проблеми здійснили дослідження вчених (Л. Донченко [1], Р. Славік [8], О. Чубрей [9]). Аналіз публікацій науковців показує, що створені для старшокласників курси нечисленні і не відповідають вимогам, передбачених Концепцією профільного навчання в старшій школі [3].

На практиці створено комплекс програм геоекологічних курсів з різних напрямів. Проте їхнє взаємопов'язане включення до навчального плану профільного навчання теоретично не обґрунтовано. У масовій практиці закладів загальної середньої освіти вчителі, виявляючи інтерес до екологічної проблематики та відчуваючи реальну необхідність у навчально-методичному забезпеченні геоекологічних курсів, відчувають труднощі у їх виборі, навчально-методичному освоєнні програм у контексті профільного навчання.

Мета. Обґрунтувати модель екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання на основі впровадження варіативних курсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конструювання моделі екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання здійснювалося на основі теоретико-методологічного інструментарію, що включає провідні ідеї, принципи та функції.

Модель, яка розуміється В. Яворською як прототип орієнтованої в майбутніх діях і як ефективний інструмент екологічності географічної освіти в профільній школі, реалізує ідеї коеволюції та сталого розвитку, особистісно-орієнтованої освіти, варіативності [10, с. 185].

Стратегія сталого розвитку як нова форма розвитку людського суспільства та природного середовища на коеволюційних відносинах кардинальним чином змінює підходи до географічної освіти та процесу її екологізації. Екологізація географічної освіти в контексті ідей сталого розвитку визначає її культурологічну спрямованість, що розкривається через природо- і культуродоцільні відносини людини і природи, що лежать в основі екогуманізму і забезпечують стійкість і гармонійність цих взаємовідносин [9, с. 128].

При конструюванні моделі ми виходили з визнання унікальності особистості, її інтелектуальної та моральної свободи, права на повагу та спиралися на психофізіологічні особливості старшокласників. Особистісно-орієнтована спрямованість моделі означає перехід від геоекологічного змісту та способів діяльності з мети навчання на засіб розвитку особистісних якостей учнів, підготовку старшокласників до діяльності в нових умовах, продовження освіти надалі та отримання певної еколого-географічної професії.

Ідея варіативності як розвиток потенційних можливостей закладена в системі профільного навчання на старшій ступені, що будується з урахуванням досвіду школяра, його особистісних прагнень у суб'єкт-суб'єктній взаємодії. Формоване різноманітними варіативними курсами освітнє середовище надає широкі можливості старшокласнику, як суб'єкту освітнього процесу, реалізувати свої запити, задовольнити свої інтереси в галузі геоекологічних досліджень. Освітнє середовище як педагогічна цінність варіативності в особистісно-орієнтованому навчанні дозволяє задіяти когнітивну, афективну та вольову сфери старшокласника і вийти на його творчий рівень розвитку. Привабливих варіантів курсів в освітньому середовищі та їх доступність сприяє задоволенню запитів та геоекологічних інтересів школярів.

Ідеї знаходять реалізацію за допомогою принципів: екогуманізму, культурологічності, середовищетворення, стандартизації, інтеграції, внутрішньопрофільної єдності варіативних курсів, регіоналізації, професійної спрямованості [10, с. 188].

Принцип екогуманізму означає розгляд особистісного розвитку школяра у взаємозв'язку з навколишнім середовищем, що відображає ідею єдності людини та природи. Як зазначає В. Мовчан, «сутність екологізації не обмежується збагаченням навчального процесу екологічним матеріалом та формуванням раціонального ставлення до природи (за всієї його важливості). Необхідно довести до кожного ... думку про те, що його фізичне, духовне, соціальне благополуччя визначається системою взаємовідносин з навколишнім середовищем і це має бути для нього реалізованим на практиці, в його житті» [4, с. 192].

Принцип культурологічності передбачає формування екологічної культури, як найважливішої якості особистості. Екологічна культура виступає «...середовищем її життя, реальністю її світу, творчою сферою» [7, с. 139]. Ставлення до природи як самоцінності розкриває шляхи вирішення екологічних проблем на ідеї сталого розвитку. Розроблена модель сприяє підготовці майбутніх учителів географії до формування ціннісних екологічних орієнтацій школярів, здійсненню екологічно виправданої діяльності при вивченні різних типів навчальних курсів.

Середовищетвірний принцип передбачає створення освітнього середовища профільного навчання, що сприяє формуванню географічної та екологічної культури старшокласника. Основними критеріями освітнього середовища профільного навчання в моделі є насиченість, гетерогенність та структурованість. Насиченість характеризує надмірність пропозиції геоекологічних варіативних курсів на старшій ступені освіти для здійснення вибору. Цей критерій є умовою ефективності моделі підготовки майбутніх учителів географії засобами варіативних курсів у вигляді пакета програм навчальних курсів. Гетерогенність освітнього середовища забезпечується пропозицією варіативних курсів різної функціональної значущості: на поглиблення та доповнення базового, профільного курсів, задоволення пізнавального інтересу, практико-орієнтованого характеру, та різних форм інтеграції геоекологічного змісту. Структурованість освітнього середовища представлена системою геоекологічних варіативних курсів, реалізація яких можлива лише у певній послідовності їх включення в освітній процес на основі послідовності розв'язання навчальних завдань.

Принцип стандартизації розглядається як вияв вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020) у напрямі освоєння геоекологічного змісту учнями на старшій ступені в умовах профільного навчання. Вивчення і аналіз стандарту дозволили нам виявити ядра інтеграції (розділи, питання) базового, профільних і вибіркових курсів, що відображають форму геоекологічного змісту і сприяють підготовці майбутніх учителів географії до формування географічної та екологічної культури старшокласників, і визначити функціональну значущість останніх в умовах профільного навчання.

Принцип інтеграції в нашій моделі представлений багатоаспектно: 1) як об'єднання, система варіативних курсів у межах профілю на основі вертикальної та горизонтальної форм інтеграції; 2) як інтеграція (міждисциплінарність) змісту варіативних курсів; 3) як системне об'єднання цільового, змістового, процесуального, технологічного та результативного компонентів варіативних курсів. У конструюванні моделі ми виходили з того, що кожен варіативний курс є предметним проявом еколого-орієнтованого напряму географічної науки. У структурно-морфологічній формі зміст варіативних курсів інтегрується за геоекологічними поняттями «екологічна ситуація», «інтегральна геосистема» («урбосистема», «агросистема», «рекреаційна система»), «здоров'я»; за ідеями екологізації, сталого розвитку, екологічної культури.

Функціональна форма інтеграції здійснюється за методами: екологічний моніторинг, моделювання та прогнозування, оцінювання, проектування; проблемами – дослідження екологічних проблем на рівні просторово-часової панорамності – «ігри масштабами»; діяльності, що проявляється в інтегративно-діяльнісних видах природокористування.

Принцип внутрішньопрофільного єдності (комплементарності) виражається в системному об'єднанні варіативних курсів різної функціональної спрямованості та інтегративності

змісту, що забезпечує функціональну та змістову повноту моделі на основі вертикальної та горизонтальної, морфоструктурної та функціональної інтеграції. Принцип внутрішньопрофільної єдності варіативних курсів дозволяє в реальності забезпечувати «побудову географії» у профільній школі, де базовий, профільний та різні типи варіативних курсів займають певне місце та взаємодіють між собою на основі рівневої диференціації [2, с. 26].

Принцип регіоналізації фахівцями визнається як основа, що забезпечує розуміння учнями сучасних екологічних проблем та необхідності їх вирішення [1, с. 62]. Регіоналізація як принцип виступає як потужний культуротвірний фактор, що орієнтує учнів на відповідальність за майбутнє свого регіону, країни, світу в цілому.

Принцип професійної спрямованості передбачає підготовку майбутніх учителів географії до організації орієнтування учнів у виборі професії для свідомого та активного здійснення їх особистих професійних планів.

Виділені основні ідеї та принципи дозволили визначити провідні функції моделі екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання: ціннісно-цільову, інформаційно-пізнавальну, організаційно-діяльнісну, оцінно-рефлексивну. Ціннісно-цільова функція виражається у меті розробленої моделі – екологічній підготовці майбутніх учителів географії до формування географічної та екологічної культури старшокласників у освітньому середовищі профільного навчання у процесі засвоєння інтегративного геоекологічного змісту варіативних курсів. Цілі освіти розглядаються як культурні екогуманістичні цінності, які присвоюються у створеному освітньому середовищі профілю за допомогою різноманітності варіативних курсів геоекологічного змісту, що сприяє переосмисленню ціннісних орієнтацій на емпатію, толерантність, екогуманізм та відповідальність. Інформаційно-пізнавальна функція означає вивчення інтегрованого змісту геоекологічних варіативних курсів екогуманістичної та культурологічної спрямованості та різної функціональної значущості у взаємозв'язку глобального – регіонального – локального рівнів їх прояву. Організаційно-діяльнісна функція проявляється у конструюванні освітньої траєкторії вивчення варіативних курсів у логіці конкретного профілю навчання на основі адекватних технологій, що орієнтують на рівень сформованості компонентів екологічної культури: когнітивного, аксіологічного, нормативного, творчо-діяльнісного. Оцінно-рефлексивна функція передбачає аналіз та самоаналіз результатів, оцінку досягнень учнів.

Модель екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання представлена системою взаємопов'язаних геоекологічних курсів різної функціональної значущості та інтегративного змісту. Структурно модель складається з інваріанту та варіативної частини. Інваріант моделі представлений системою взаємопов'язаних геоекологічних варіативних курсів різних функціональних типів, комплементарних до базового та профільного рівнів.

Нами виділено чотири функціональні типи варіативних курсів: які доповнюють і поглиблюють зміст базового курсу, які доповнюють та поглиблюють зміст профільного курсу, які задовольняють пізнавальні інтереси школярів, курси практико-орієнтованого характеру.

Поєднання базового, профільного та функціональних типів варіативних курсів становить інваріант моделі екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання.

Інтегративність змісту інваріанту відображена у послідовній реалізації її морфоструктурної та функціональної форм та відповідних їм напрямів: геосистемного, екопроблемного та екоситуаційного, творчо-діяльнісного. Варіативна частина є змістовим наповненням інваріанту конкретними варіативними курсами. У соціально-економічному профілі, що займає особливе місце в географічній освіті старшокласників, як базовий визначено курс «Економічна і соціальна географія світу». Профільний рівень представлений двома курсами: «Комерційна географія», «Географія людської діяльності: економіка, культура, політика». Варіативний компонент моделі складають варіативні курси, систематизовані так: «Екологія міста: урбоекологія», «Рекреаційні системи», «Глобальна екологія», «Природокористування», «Екологічний туризм», «Екологія міського ландшафту», «Екологічні ситуації світу», «Регіональна екологія», «Проблеми використання та охорони прісних вод», «Агроекологія».

Курси «Екологія міста: урбоекологія», «Рекреаційні системи» доповнюють зміст базового курсу «Економічна та соціальна географія світу» на основі виділення загальних питань і тем змісту (ядер інтеграції). Їх включення до профільного навчання викликане необхідністю ретельного вивчення міського середовища та рекреаційних територій як середовища життя людини з метою адаптації до нього та його оптимізації шляхом природоохоронної діяльності.

Варіативні курси, що доповнюють та поглиблюють профільний курс, у нашій моделі представлено курсами «Природокористування», «Глобальна екологія». Визначення ядер інтеграції профільних курсів та варіативів дозволило виявити їх функціональну значимість, а приналежність до функціональної форми інтеграції з проблем («Глобальна екологія») відображає особливості формування та розвитку міждисциплінарних геоекологічних знань на основі послідовного розкриття витоків, сутності та шляхів вирішення екологічних проблем. Прояв інтеграції діяльності в курсі «Природокористування» дозволяє структурувати зміст у послідовності: види діяльності − зміни в природі − наслідки для людини (суспільства) − шляхи гармонізації відносин людини (суспільства) з природою; оптимізація використання ресурсів − реалізуючи тріаду екологічної освіти: гуманізація − гармонізація − оптимізація.

Варіативні курси, що сприяють задоволенню пізнавального інтересу школярів, у контексті принципів інтеграції та внутрішньо профільної єдності, в моделі представлені курсами: «Екологічний туризм»; «Екологія міського ландшафту»; «Екологічні ситуації світу», «Регіональна екологія», які спрямовані на розширення еколого-освітнього середовища конкретного профілю в поєднані базового, профільного та варіативного курсів на основі морфоструктурної та функціональної інтеграції змісту, складаючи функціональну повноту сукупності навчальних курсів. Ці курси покликані підтримати і розвивати пізнавальний інтерес через виявлення унікальних природних і культурних об'єктів різноманітних ландшафтів, оцінювання естетичних переваг ландшафту та екологічних проблем і наслідків впливу людини на навколишнє середовище, оцінювання та класифікування екологічних ситуацій в історії; участь у природоохоронній діяльності найближчого оточення.

Варіативні курси практико-орієнтованого характеру у моделі представлені курсами структурно-морфологічної та функціональної форм інтеграції за поняттями та методами досліджень: «Агроекологія», «Проблеми використання та охорони прісних вод», «Екологічний моніторинг». Ці курси спонукають учнів до конкретної діяльності з проектування та реалізації спостереження, аналізу, оцінки, прогнозу стану навколишнього середовища, сприяють формуванню особистої екологічно адекватно обґрунтованої позиції щодо стану довкілля своєї місцевості.

Варіативний курс «Глобальна екологія» відображає ідеї функціональної інтеграції, де зміст поєднується довкола екологічних проблем. Екопроблемна спрямованість курсу забезпечує проблемний рівень геоекологічного змісту.

Особистісно-діяльнісний інтегративний характер курсу «Природокористування» залучає учнів до активної творчої діяльності, спрямованої на гармонізацію відносин людини з природою, оптимізацію соціоприродного оточення на коеволюційних ідеях.

Інтеграція змісту варіативних курсів, спрямованого на розвиток пізнавального інтересу та практичної орієнтації забезпечується його об'єднанням або навколо загальних еколого-географічних понять. В результаті досягається функціональна повнота та змістовна цілісність екологізації географічної освіти в умовах конкретного профілю навчання.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Розроблено та науково обґрунтовано модель екологічної підготовки майбутніх учителів географії в умовах профільного навчання засобами варіативних курсів. Сконструйована нами модель спирається на ідеї коеволюції та сталого розвитку, особистісно-орієнтовної освіти, варіативності як необхідного шляху реформування вітчизняної освіти на користь сталого розвитку суспільства. Реалізація основних ідей здійснюється через принципи: екогуманізму, культурологічності, середовищетворення, стандартизації, інтеграції, внутрішньопрофільної єдності варіативних курсів, регіоналізації, професійної спрямованості. Визначено функції моделі: ціннісно-цільова, інформаційно-пізнавальна, організаційно-діяльнісна та оцінно-рефлексивна. Модель структурно представлена інваріантним та варіативним компонентами. Інваріант містить систему функціональних типів варіативних курсів, що доповнюють та поглиблюють зміст базового курсу, доповнюють та поглиблюють зміст профільного курсу, задовольняють пізнавальні інтереси, курси практико-орієнтованого характеру, ієрархічно підпорядкованих між собою на основі їх функціональної значущості та інтегративного змісту. Варіативна частина виявляється у змістовому наповненні інваріанту геоекологічними варіативними курсами різної функціональної значущості та інтегративного змісту для соціально-економічного профілю навчання.

Перспективним є вивчення варіативних курсів «Екологічна культура», «Сталий розвиток», які доповнюють і поглиблюють базовий рівень вимог Державного стандарту базової середньої освіти і реалізують варіант структурно-морфологічної інтеграції, де зміст об'єднується навколо світоглядних ідей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Донченко Л. М., Зав'ялова Т. В., Іванова В. М., Непша О. В. Формування екологічних знань і вмінь майбутніх вчителів географії під час вивчення курсу «Загальне землезнавство». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2019. № 63, Т. 2. С. 59–64.

2. Іванова В. М., Непша О. В. Шляхи реалізації міжпредметних зв'язків в навчанні географії. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті:* матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року). Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2017. С. 24–27.

3. Концепція профільного навчання в старшій школі. *Наказ МОН України* 21.10.2013 №1456 [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1456729-13#Text (Дата звернення : 3.02.2024)

4. Мовчан В. В., Корнус О. Г., Корнус А. О. Екологічна освіта і виховання у шкільному курсі географії. *Наукові записки СумДПУ імені А.С. Макаренка Географічні науки.* 2017. Вип. 8. С.191–195.

5. Оржаховська А. Екологізація шкільного курсу географії в 90-ті роки. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 38. С. 330–333.

6. Прохорова Л. А., Зав'ялова Т. В., Непша О. В. Готовність майбутніх вчителів географії до екологічного виховання учнівської молоді у сучасній загальноосвітній школі. *Екологія – філософія існування людства* : зб. наук. праць. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт». 2018. С. 96–100.

7. Розсоха А. П. Формування екологічної культури у майбутніх учителів географії. Молодий вчений. 2016. № 9.1. С. 138–142.

8. Славік Р. В., Фекета І. Ю., Лета В. В. Формування екологічної свідомості у студентів географічних спеціальностей: виклики та перспективи. *Інноваційна педагогіка.* Вип. 48. Т. 2. 2022. С. 178–182.

9. Чубрей О. С. Система підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу: монографія. Чернівці : Технодрук, 2020. 376 с.

10. Яворська В. В., Адобовська М. В., Чубрей О. С. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів географії. *Науковий часопис Національного*

педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. 2019. Вип. 31. С. 184–191.

REFERENCES

1. Donchenko, L. M., Zav'ialova, T. V., Ivanova, V. M., Nepsha, O. V. (2019). Formuvannia ekolohichnykh znan i vmin maibutnikh vchyteliv heohrafii pid chas vyvchennia kursu «Zahalne zemleznavstvo». [Formation of ecological knowledge and skills of future geography teachers during the course "General Geography"]. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. 63, 2. S. 59–64. [in Ukrainian]

2. Ivanova, V. M., Nepsha, O. V. (2017). Shliakhy realizatsii mizhpredmetnykh zv'iazkiv v navchanni heohrafii. [Ways of realizing interdisciplinary connections in the teaching of geography]. Pivnichne Pryazov'ia: problemy rehionalnoho rozvytku u mizhnarodnomu konteksti: mater. Vseukr. nauk.-prakt. konfer. (Melitopol, 14-15 veresnia 2017 roku). Melitopol : FOP Odnoroh T.V. S. 24–27. [in Ukrainian]

3. Kontseptsiia profilnoho navchannia v starshii shkoli (2013). [The concept of specialized training in high school]. Nakaz MON Ukrainy 21.10.2013 №1456 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1456729-13#Text (Data zvernennia : 3.02.2024). [in Ukrainian]

4. Movchan, V. V., Kornus, O. H., Kornus, A. O. (2017). Ekolohichna osvita i vykhovannia u shkilnomu kursi heohrafii. [Environmental education and education in the school geography course]. Naukovi zapysky SumDPU imeni A.S. Makarenka Heohrafichni nauky. 8. S. 191–195. [in Ukrainian]

5. Orzhakhovska, A. (2013). Ekolohizatsiia shkilnoho kursu heohrafii v 90-ti roky.[Ecologization of the school geography course in the 90s]. Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly. 38. S. 330–333. [in Ukrainian]

6. Prokhorova, L. A., Zav'ialova, T. V., Nepsha, O. V. (2018). Hotovnist maibutnikh vchyteliv heohrafii do ekolohichnoho vykhovannia uchnivskoi molodi u suchasnii zahalnoosvitnii shkoli. [The readiness of future geography teachers for ecological education of students in a modern secondary school]. Ekolohiia – filosofiia isnuvannia liudstva : zb. nauk. prats. Melitopol : TOV «Kolor Prynt». S. 96–100. [in Ukrainian]

7. Rozsokha, A. P. (2016). Formuvannia ekolohichnoi kultury u maibutnikh uchyteliv heohrafii. [Formation of ecological culture in future geography teachers]. Molodyi vchenyi. 9.1. S. 138–142. [in Ukrainian]

8. Slavik, R. V., Feketa, I. Yu., Leta, V. V. (2022). Formuvannia ekolohichnoi svidomosti u studentiv heohrafichnykh spetsialnostei: vyklyky ta perspektyvy. [Formation of ecological consciousness among students of geographic specialties: challenges and prospects]. Innovatsiina pedahohika. 48. 2. S. 178–182. [in Ukrainian]

9. Chubrei, O. S. (2020). Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv heohrafii do profesiinoi diialnosti na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [The system of training future geography teachers for professional activity based on the competence approach]: monohrafiia. Chernivtsi : Tekhnodruk. [in Ukrainian]

10.Yavorska, V. V., Adobovska, M. V., Chubrei, O. S. (2019). Strukturno-funktsionalna model pidhotovky maibutnikh vchyteliv heohrafii. [Structural and functional model of training future geography teachers]. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriia 17. Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia. 31. S. 184–191. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

СОВГІРА Світлана Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри хімії та екології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії, геодезії та землеустрою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SOVHIRA Svitlana Vasylivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Chemistry and Ecology Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future specialists.

BRASLAVSKA Oksana Volodymyrivna – Doctor Pedagogical Sciences, professor, head of the department of geography, geodesy and land management Pavlo Tychyna Uman state pedagogical university.

Scientific interests: professional training of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2024 р.

УДК 378:371.134:316.444.5
DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-82-86

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4453-9887
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Сучасні зміни в освіті ведуть за собою реформування всієї педагогічної системи, відповідно мобілізуються інші професійні компетенції вчителя, актуалізуються інші цінності й нове бачення себе у професії. Майбутній педагог повинен приймати рішення і відповідати за них, розвивати в собі не тільки професійно значущі якості, що мають полі професійний, полі функціональний характер, але й суб'єктивну готовність до неперервної самоосвіти, що дозволяє закцентувати на прогностичній функції професійної мобільності.

У статті розкрито педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів в умовах закладу вищої освіти.

Виходячи зі специфіки процесу формування готовності до професійної мобільності, що передбачає внутрішню організацію студента як суб'єкта свого професійного розвитку та його готовність бути мобільним, свідому рефлексію та